

SANDARA

THE LEAGUE

LITHUANIAN

NEWSPAPER

SANDAROS JUBILIEJINIAI METAI

July - August, 1994 Nr. 4.

USPS 480-880

ISSN 8750-2348

SANDARA

Published by the Lithuanian
National League of America

P.O. Box 241

Addison, IL 60101

Phone: (708)- 543 - 8198.

XII AMERIKOS LIETUVIŲ KONGRESAS

1994 m. spalio 29-30 d.d. Čikagoje, L.K. Balzeko Muziejaus patalpose,
6500 S. Pulaski Road

DARBOTVARKĖ

1994 m. spalio 28 d. penktadienį, 7 val. vak.

ATSTOVŲ PRIĖMIMO POBŪVIS Lietuvių Kultūros Balzeko Muziejaus
patalpose. Rengia Čikagos Lietuvių
Taryba.

SVEIKINAME

XII AMERIKOS LIETUVIŲ KONGRESAS

1994 m. spalio 29 d. šeštadienį:

9:00 - 10:00 val. ryto - Registracija (Kongreso ir ALT 54-tojo
suvažiavimo)

10:00 val. ryto

- Kongreso atidarymas
- Amerikos ir Lietuvos himnai
- Invokacija ir mirusiųjų ALT narių pagerbimas
- Darbo prezidiumo ir komisijų sudarymas
- Sveikinimai žodžiu ir raštu
- ALTO pirmininko G. Lazausko pranešimas -
5 metų veiklos apžvalga

Specialūs pranešimai

- a) Lietuvos užsienio politinė veikla -
dr. Kazys Bobelis, L.R. Seimo užsienio
reikalų komisijos pirm., ALTO garbės pirm.
- b) Lietuvos Ambasados Wash., D.C. pranešimas -
amb. Alfonsas Eidintas
- c) Amerikos pabaltiečių (JBANC) veikla -
dr. Jonas Genys, ALT atst. Wash., D.C.

VISI VIENINGAI

12:30 - 2:00 val. p.p. - Pietų pertrauka

2:00 - 5:00 val. p.p. - Popietinė sesija

Simpoziumas: VEIKLOS GAIRĖS VIENINGAI DIRBANT KARTU SU
TAUTA LIETUVOS GEROVEI. (Simpoziumo organiza-
cinę komisiją sudaro buvę ALTO pirmininkai:
inž. E. Bartkus, T. Blinstrubas, dr. K. Šidlauskas
dr. J. Valaitis) Simpoziumo moderatorius - ALTO
garbės narys T. Blinstrubas. Smulkiau bus pa-
skelbta vėliau.

DIRBKIME

Kongreso dalyvių pasisakymai

(Kongreso rezoliucijų priėmimas bus sekančią
dieną - sekmadienį)

KARTU

7:00 val. vakare

- Kongreso banketas

SU TAUTA

1994 m. spalio 30 d. sekmadienį:

10:30 val. ryto

- Pamaldos

54-tasis ALTO SUVAŽIAVIMAS (Kongreso tąsa)

LIETUVOS

12:00 val.

- Suvažiavimo atidarymas
- Mandatų komisijos pranešimas
- Pereito suvažiavimo protokolo priėmimas
- ALT valdybos pranešimai
- ALT išdo globėjų pranešimas
- ALT skyrių pranešimai (žodžiu ir raštu)
- Pasisakymai dėl pranešimų ir jų priėmimas
- Klausimai ir sumanymai
- Kongreso ir ALT suvažiavimo rezoliucijų
priėmimas
- Suvažiavimo uždarymas

GEROVEI!

(Kongreso šūkis)

USPS 480-880

ISSN 8750-2348

Published bi-monthly by the LITHUANIAN NATIONAL LEAGUE OF AMERICA, INC., 208 West Natoma Ave. P.O. Box 241, Addison, Illinois, 60101-3506.

Second class postage paid at Addison, Illinois, and additional Post Offices.

POSTMASTER: Send address changes to SANDARA, 208 West Natoma Ave. P.O. Box 241, Addison, IL 60101.

Subscription per year \$ 10.
(or by membership)

Opinions expressed in any column appearing in the SANDARA, including those of staff members, reflect the views of the writer only. The opinions may or may not be in agreement with those of the Lithuanian National League of America.

Eina nuo 1914 metų.
Nuo 1914 m. ATEITIS - Boston, MA.
NUO 1918 m. SANDARA - Boston, MA.

Amerikos Lietuvių Tautinė Sandara
Lithuanian National League of America

ALT SANDAROS CENTRO VALDYBA: pirmininkas - Julius R. Kuzas, sek. - Grožvydas J. Lazauskas, centro valdybos ižd. - Hildė Kuzienė; centro valdybos vicepirmininkai: Alena Devenienė, dr. Algirdas Budreckis, dr. Vytautas P. Dargis, Vyto Uzny; kontrolės komisija: Ona Jagėla ir Jonas Galminas. ŠVIETIMO KOMISIJA: Edvina Yankus (Miami, FL), Edvardas Boreiša (Chicago, IL), Antanas Sukauskas (Detroit, Mich.), dr. Algirdas Budreckis (Boston, MA), Vaclovas Prūsas (Chicago, IL), Juozas Ruokis (Los Angeles, CA). SANDAROS IR TMD ORGANO VYR. RED.: Grožvydas J. Lazauskas, pav. Vytautas Bildušas. TEISINIS PATARĖJAS: adv. Robertas J. Zapolis. ALT SANDAROS CENTRO VALDYBOS ADRESAS: P.O. Box 241, Addison, IL 60101

VISI VIENINGAI DIRBKIME KARTU SU TAUTA LIETUVOS GEROVEI!

(Kongreso šūkis)

Kai po slapto Hitlerio ir Stalino susitarimo Sovietų Sąjunga okupavo Lietuvą, visos patriotinės lietuvių išeivių grupės Amerikoje susibūrė draugėn pasiryžusios vesti kovą dėl Lietuvos laisvės. Įtakingieji to laiko mūsų visuomenės veikėjai pasistengė didžiąsias mūsų išeivijos grupes, iki to laiko gana kietai besigrūmusias, sujungti į bendrą patriotinį vienetą — Amerikos Lietuvių Tarybą (ALTą). Tačiau apsijungimo procesas buvo ilgas, tarpusavy lenkinytyniaujantis. Prasidėję pašnekesiai ir pasitarimai su Antanu Oliu, Amerikos Lietuvių Misijos pirmininku, noriau klostėsi šalpos organizacijos steigimo reikaluose, negu ideologinėse platumose. Pradėtos 1945 metais inž. Antano Rudžio iniciatyvos aukščiausio tikslo vardu kuo racionaliau apsiungti pilnai įsikūnijo tik 1949 metais, kai Amerikos Lietuvių Misija galutinai įsijungė į Amerikos Lietuvių Tarybą 4-ąja ideologine grupe. Palaipsniui suartėjęs pažiūroms, tada atsakingieji vadovai Leonardas Šimutis, dr. Pijus Grigaitis, Mikas Vaidyla ir adv. Antanas Olis ALTą bazėje galutinai apjungė ir katalikus, ir socialistus, ir sandariečius, ir tautininkus. ALTas buvo pirmasis bendras Lietuvos laisvinimo veiksnys JAV, iššauktas Lietuvos okupacijos.

Apjungus šias pagrindines mūsų išeivijos sroves, buvo svarbu į užsibrėžtą veiklą įtraukti ir visus kitus lietuviškosios išeivijos sambūrius: organizacijas, susivienijimus, draugijas, klubus, periodinę spaudą ir kt. To siekdama Amerikos Lietuvių Taryba nusistatė kas penkeri metai šaukti Amerikos Lietuvių Kongresus.

AMERIKOS LIETUVIŲ KONGRESAS

Dvyliktasis Amerikos Lietuvių
Kongresas įvyks 1994 m. spalio 29 - 30
dienomis Chicagoje.

Kviečiame visas organizacijas, susivienijimus, draugijas, klubus, spaudą ir visus, kam tik rūpi Lietuvos gerovė, dalyvauti dvyliktame Amerikos Lietuvių Kongrese, Chicagoje, 1994 m. spalio 29-30 d.d.

Amerikos Lietuvių Taryba, sudaryta iš įvairių ideologinių ir politinių organizacijų, savo tiksluose užsibrėžė kovoti dėl Lietuvos nepriklausomybės atstatymo „jos istoriškai etnografinėse sienose su reikalingais geografiniais ir etnografiniais korektyvais“, siekti visose srityse demokratizacijos.

Vėlesniajai Amerikos Lietuvių kartai teko toliau tęsti ALTos senųjų veikėjų pramintą pagrindinį veiklos kelią, veikiant JAV-bėse savo ir pabaltiečių vardu, dalyvaujant tarptautinėse konferencijose nuo Helsinkio iki Maskvos, palaikant ryšį su Lietuvos atstovais, VLIKu ir bendrinėmis organizacijomis.

XI-tame Amerikos Lietuvių Kongrese užmegztas ryšys su Lietuvoje atsikūrusiomis demokratinėmis, politinėmis organizacijomis, o dabar jau palaikomas ryšys su Lietuvos Respublikos vyriausybe ir jos atstovais.

Po partizanų, laisvės kovotojų, Sibiro tremtinių ir dabartinėje kovoje žuvusiųjų aukų, Lietuvai atgavus tarptautinį pripažinimą, Lietuva vėl kėlėsi laisvam, nepriklausomam, demokratiškam gyvenimui.

Pirmieji Lietuvos valstybės atsikūrimo žingsniai yra nelengvi. Lietuvai ir toliau reikalinga visokiaropa parama.

Isteigta 1896

TEVYNĖS MYLĖTOJŲ
DRAUGIJOS KAMPELIS

TEVYNĖS MYLĖTOJŲ DRAUGIJOS ADRESAS:

Post Office Box 241, Addison, IL. 60101

THE MIND OF DR. VINCAS KUDIRKA

Edited and Translated by
Algirdas M. Budreckis

FOREWARD

This is neither a collection of sources, nor a compilation of documents. It is a digest of articles, editorials, feuilletons (topical satire) and belles-lettres, organized according to general themes. Our purpose is to proffer the reader the opportunity to delve into the very thought processes of DR. VINCAS KUDIRKA (1858-1899), an intellectual giant of the late nineteenth century Lithuanian National Renaissance.

The source materials used consist of: 1) Dr. Kudirka's letter. 2) his feuilletons, 3) his poems, 4) Kudirka's articles in the series "Tėvynės Varpai"; 5) some belles-lettres, especially his translations of plays, and 6) didactic articles.

10. FROM THE BARD'S TALE 1

The Germans attacked the house, one took off
After me; caught me, and swung me on his horse.
I did not know anything about what was to follow.
I only heard my mother's screams for a long time,
As weapons clashed and walls were toppled.
The scream accompanied me and remained in my ear.
And even now, I see the fire and hear the yell,
This screaming stirs my soul, as if it were in a cavern
As a recoil from a thunderbolt. And this is all,
Which I brought from my fatherland and my homestead.
At times I see in dreams the most precious pictures
Of my mother, father and brothers, yet each time
A denser shadow shields their faces.
And so I spent my childhood among the Germans,
Living as a German; I had the name Walter,
The nickname Alf, they wanted to give me a German name,
But the Lithuanian spirit remained; sorrow remained
For kin and a great hatred for foreigners.
Winrich, the Crusader's master raised me.
He held me during baptism, loved me as a son.
In the palace I was bored, from Winrich's lap
I used to flee to the old bard. At the time there was
A Lithuanian bard, captured long ago,
Who served as translator; he learned about me,
That I was a Lithuanian orphan, he oft wooed
Little me to his side and spoke about Lithuania
My lonesome soul was revived by the native tongue's
Caressing sounds and tunes.
He oft took me to the blue shore of the Nemunas;
I liked to look upon the beloved hills of the fatherland.
Often returning to the castle, the old one would wip away a
tear,
So as not to draw attention upon himself; my tears
He also wiped away, raising my bile against the Germans.
I remember when returning to the castle, I sharpened a knife
I felt rapture of the heart in my bile, I cut
Winrich's expensive tapestry and scratched his mirrors,
On his light shield I threw mud and spit upon it for good
measure,

VINCAS KUDIRKA

Ne tas yra didis

Ne tas yra didis, prieš ką milijonai
Prispausti grandinēm žemyn galvas lenkia,
O dvasioje keikia; didūs ne tironai,
Kuriuos reikia garbint, nors jie visiems kenkia.

Tik tas yra didis, kurs gyvastį savo
Paskyrė teikimui tik artimui laimės,
Kuris didžius darbus žmonijai aukavo,
Prieš ką sviets klaupia su dėkui, ne iš baimės.

Ne tas yr' galingas, kuriojo galybė
Tik ašarų, kraujo upelių braidytų,
Kurio galę skelbtų griuvėsių daugybė,
Sudegintų turtų, žmonių nužudytų.

Galingas tasai, kurs be kraujo gal skleisti
Tarp svieto brolystę iš krašto į kraštą,
Kurs vargdieniams duoda jų strėnas atitiesti
Palengvindams sunkią gyvenimo našlą.

Ne tasis drąsus yr', kurs, stvėręs už kardo,
Dantims grieždams, rodos žvėris koks įniršęs,
Ant artimo šoka, jo gyvastį ardo,
Kad pats yra žmogum, visai užsimiršęs.

Drąsiu tiktai tąjį mes turim vadinti,
Kuris už minties mūsų kovoja liuosybę,
Kurs nuomones savo išdrįsta apginti,
Kurs į akis svietai pasako teisybę.

When I grew some, the old one took me in a boat,
We ferried from the banks of Klaipėda to Lithuania,
I picked the flowers of the fatherland, and from their enchanted
smell

My soul rekindled past memories.

These fragrances intoxicated, it seemed that I was a small boy,
That I played in my father's homestead with my smaller brothers.
The old one helped my memory; he drew the past
With words finer than the flowers and grass.

How sweet it would be in the beloved fatherland to spend time
with friends

and relations which would make youth fortunate;
How many Lithuanian children do not know this fortune
And in crusader chains weep. I heard these words,
While visiting fields; still on the shores of Palanga,
Into whose breast beats the sea
And whence comes the spume upon the sands,

The Old one spoke to me; Look, son, who the meadows
Disappeared under the sands; you see these fragrant grasses
Which strive to rear their heads above the sands.

All in vain, because a new monster of sand approaches,
It conquers the live earth and all around deposits

A desert kingdom. Son, these spring fruits
While still alive are pushed into the grave - they are
vanquished nations,

They are our brothers Lithuanians; son, these sand drifts are
evil,
Which storms bring from beyond the sea - This is the Teutonic
Order.

While listening my heart burst, I craved to kill crusaders then,
Or to flee to Lithuania; the old one calmed me.

A free knight can choose a weapon, it is said

And with equal strength enter into combat;

Remain with the Germans and I learn the military art,

Gain their confidence, then we will see.

It appears that I listened to the old one, I went with he
Teutons;

But during the first battle, I spotted our pennon,

I catch the refrain our nation's war chant.

I jumped to the side of our own, taking the old man with me.

Like a falcon snatched from the nest and raised in a cage --

On purpose sportsmen with terrible torments took away the
senses,

So that he would attack his fellow falcons --

Only let him soar to the heavens, let he look around

Upon the blue endless spaces of his fatherland,

Let him breathe free air, let him hear the flap of his wings

Return, o hunter, to your home, you will not retain the falcon.

.....

How sweet, how mournful it was for him to hear from her lips

Forgotten Lithuanian words, and from each

Revived word immediately a new feeling was born,

The sweet names of relations, sweet comradeship

And still the sweetest word of all - a word of love.

There is no equal to the word fatherland.²

(V. Kudirka translated Adam Mickiewicz's
epic "Konrad Wallenrod" from the Polish.)

1. Iš Vaidylos apysakos. A "vaidyla" was a pagan priest and bard
among Lithuanians.

2. Tėvynė.

11. THE BEAUTY OF GIRLS

A young fellow spotting several girls or a girl seeing
several youths, says to himself/herself: "I like that one" and
the heart twitters with love, at times for a long while. From
one can see that first impulse of love, simply stated, is this,
what is "tasteful to the eyes": a pretty face, a fine figure,
etc. in a word - beauty. "Other" creatures look at beauty. So

Ar jaunimas išgirs Kudirkos varpą?

JANINA SEMAŠKAITĖ

Nesuklysiu sakydama, jog dabar vyrauja visuotinis abejingumas, neviltis, nepasitikėjimas. Nebetikima net ir savimi. Tai jau kelia nerimą. Kaip pakeisti save? Kokia bus jaunoji karta ir ką mes jai šiandien duodame? Manau, kad nieko, kas bent kiek atgaivintų idealus ir sutaurintų sielą.

Nekalbėsiu apie nušiuusias mokyklų sienas, apiplėštus vaikų darželius, nuskurdusias bibliotekas ir tūkstančius vaikų, išėjusių į gatvę uždarbiauti. Tai dar pataisoma. Noriu prašnekti apie tai, kas su mūsų abejingumu tyliai braunasi į švietėjų gyvenimą.

Pastaraisiais metais vis dažniau girdime pedagogus su priekaištais sakant: "Varė į spaliukus, pionierius, komjaunuolius, dabar - į skautus, kudirkačius, vaižgančius!.." Galėčiau ir konkrečiau išvardyti, kokiose mokyklose ir iš kieno lūpų teko tą "sparnuotą" mintį išgirsti. Bet ar šito reikia? Jeigu net pedagogas anarchiją atkakliai stengiasi pavadinti demokratija, o atsėdėjęs pamokas, į viską, kas šventa, numoja ranka - nieko čia neįrodysi. Tad pakalbėkime su tais, kurie visada dirbo ir dirba, kreipdamiesi į savo auklėtinių sielą, kurie nesireklamuodami ir nedejuodami iš visos širdies imasi nelengvos veiklos.

Kauno Vinco Kudirkos vidurinės mokyklos mokytoja, Lietuvos kudirkačių sąjungos tarybos narė Angelė ŠIAURIENĖ neseniai grįžo iš kudirkačių vasaros stovyklos Dauguose. Pasiteiravau jos, kokie įspūdžiai, kokios liūdnos mintys kankina, kas džiugina?

- Neilgai mes stovyklavome, tik savaitę. Į stovyklą suvažiavo daugiau nei 70 kudirkačių iš septynių Lietuvos mokyklų. Daugiausia moksleivių atvyko iš

Dzūkijos: Alytaus 5-osios vidurinės moksleivius lydėjo jų vadovė V. Seštokienė, 12-osios vidurinės kudirkačiai atvažiavo su mokytoja V. Balkevičienė, 1-osios vidurinės vaikus lydėjo pedagogė E. Filonovienė, Krokialaukio vidurinės jaunuosius V. Kudirkos pasekėjus atsivežė mokytoja I. Sukevičienė, Klaipėdos Gedminų vidurinės - mokytoja L. Grigaitienė, Tauragės 6-osios vidurinės - vadovė B. Vaivadienė.

Esu įpareigota visų stovyklose pabuvojusių kudirkačių vardu padėkoti respublikos kudirkačių tarybos pirmininkei V. Balkevičienė už stovyklos organizavimą. Tai ji surado stovyklai vietą, patalpas, derėjosi su visais ir visur, kad tik pigiau kainuotų, ji rūpinosi autobusu išvykoms, jos pečiams teko sunkiausias organizacinis darbas. Mūsų veiklą stovykloje finansavo ir įvertino tik JAV A. Masonio vardo varpininkų stipendijų fondas.

Nuoširdžiausiai dėkojame Lietuvos kudirkačių sąjungos Garbės pirmininkui A. Kučiui. Jo dėka Lietuvoje nuo 1993 metų leidžiamas kudirkačių laikraštis "Varpo gausmas". Redaktorius - Alytaus 12-osios vidurinės mokyklos lituanistas A. Jurčys - yra tikras Lietuvos atgimimo entuziastas. Šitas žmogus visada mokėjo tyliai ir rimtai dirbti, neabejoju, kad ir jo mokiniai padės Lietuvai atgimti. Su juo pabendraavęs pradėsi tikėti šviesesne ateitimi, nors realių prošvaisčių dar ir nesimato.

Vaikai stovyklavimo dieno mis buvo tiesiog laimingi: jie buvo pastebėti, jų geri norai ir taurūs siekiai įvertinti. Tiesa, pastebėjo ir įvertino atsiuntęs nuoširdų sveikinimo ir padėkos laišką mūsų Garbės pirmininkas A. Kučys. Jis pasveikino pedagogus, paskyrusius save vaikams ir idėjoms, kurios "nemiršta, kaip žmonės", papasakojo laiške apie jaunųjų kudirkačių judėjimo Lietuvoje pradžią, palinkėjo moksleiviams ugdyti savyje meilės, teisingumo jausmus, gerbti tėvus, mokytojus, vyresnius, žmogiškos stiprybės semtis iš Vinco Kudirkos asmenybės.

Skaudina ir liūdina, jog mūsų, kudirkačių, judėjimas visiškai

that the girls not get angry with other creatures and their beauty, I'll compose a few lines:

A woman does not get much from beauty,

If she is only foolish and has a dark soul.

Therefore, a man does not choose only beauty: as the "blossom" of creation, endowed with a mind, having all kinds of truths and comparisons of society, as a "practical" creation, knowing that to mate solely beauty is not always the basis of fine compatibility, especially, if the truth-reality does not permit to choose what is "tasteful to the eyes", it added yet "what is good for the soul", that is, in addition to beauty one searches for wisdom and good character." The being is not beautiful, but wise and by good character can at times attract one faster to the heart and affection, rather than the being who is only beautiful.

We find a second impulse of love, that is, wisdom and a good character. For the passion of love the first is enough, to another only the second, and still to another - both impulses.

For recognition of beauty, and especially of "wisdom and good character", as the awakener of "attraction" (traktis) and later - embracing, it is necessary that the youth of both sexes see each other often, get better acquainted.

(Varpas, No.2, 1891)

12. BELIEVERS AND NONBELIEVERS

I do not offer myself as defender of "believers" or "nonbelievers", I only want to point out that some of our newspapers, purportedly dedicated to the revival of Lithuanianism, too often, without any benefit to Lithuanianism or faith, attack so-called "nonbelievers", taking from them by "Russian administrative procedure" all rights to become good people, to behave decently, etc. Who are these so-called "nonbelievers"? What connection do they have with the questions of Lithuanianism? I know not. At first they jammed lengthy articles, now they jam correspondences with accusations against "nonbelievers". Viewing from the side at these attacks on behalf of religion, one begins to question: do these newspapers emerged in attacks want to convince the world that the rebirth of Lithuanianism depends entirely on religion (a pity they try to do so without any proof) and that "nonbelievers" should not be permitted to the task of restoring the nation; or are they trying to convince people that religion has lost its credit, that in good conscience it is not to be accepted, but nonetheless it is forced into one's face, to be used everywhere, where possible as some commodity, offered to everyone for the taking?

He who wants to measure the worth of a man does not ask for his religious passport, but looks at his works and deeds, leaving that man's conscience alone. It is totally amazing to hear our "religious" that "nonbelievers" cannot be good people.

He who had occasion to see much of the world most certainly found "nonreligious" people who in their behaviour, good deed could compete with "religious" people.

If the "believers", in doing good, base their deeds on religion, then the "nonbelievers" in doing good, must also have a basis for their work. Can one sneer at another, can one blame another and force him to accept his basis? One cannot if he is just. If two neighbors, residing on a common field, yet using different far tools, harvest the same crop, can one chide the other for not using the same implements? No, may be in exchanging tools they would get poorer harvest. And in the farming of morality, freedom of conscience, not the forcing of religion upon a person will result in a harvest; if you want to believe - believe! Crescite et multiplicamini! Only see to it that your works are good!

It appears to me that we should look this way upon all matters that concern us, that we should not raise arguments between "believers" and "nonbelievers", but should only raise Lithuanianism, defend the rights of the nation.. Mr. Gr.

continued on next page

kai nerūpi šalies švietimo vadovams. Kreipėmės į buvusią Kultūros ir švietimo ministeriją, kad taip reikalingą jaunimo veiklą paremtų bent moraliai, padėtų organizuojant kudirkaikių stovyklą, deja... Nei pagalbos, nei dėmesio nesulaukėme. Nors... etatai, kuriuos užima žmonės, privalantys domėtis užmokyklinė jaunimo veikla, yra ir ministerijoje, ir švietimo skyriuose. Suprantama, kai į tokias reikšmingas Lietuvai veiklos sritis nekreipia dėmesio aukštesnieji valdininkai, visa tai nerūpi ir mokyklų vadovams. Tik Krokialaukio vidurinės mokyklos kudirkaikių vadovė galėjo pasigirti, kiek ir kuo jai nuosirdžiai padeda mokyklos istorikai bei lituanistai.

Kudirkaikių stovykla organizuota pirmą kartą per Lietuvos nepriklausomybės atgavimo laikotarpį. Liūdna, kad dėmesį mums parodė tik lietuviai, gyvenantys už jūrų marių. Jie dar tik, kad mokytojas ir mokykla reikalingi Lietuvai, jie dar turi vilčių, jog mūsų maža tauta, neišnykusi per šimtmečius, atlaikys ir dabarties barbarizmo bei gobšumo išbandymus.

- Nelinksmos Jūsų monologo gaidos, mokytoja...

- Nelinksmos, nors stovykloje buvo labai smagu ir įdomu: gyvenome tuo jaunatvišku vaikų tikėjimu rytdiena. Nereikia norėti, kad vaikai ateitų jau suformavę požiūrį į visa tai, kas mūsų istorijoje buvo brangu ir šventa. Jie gi tos istorijos dar nežino. Mes turime ugdyti dorovės nuostatas, idealus, kurie mūsų tautai padėjo išlikti. Mano kudirkaikiai augo dvasiškai ir tada, kai iš širdies kalbėjomės keliaudami istorinėmis vietomis, ir tada, kai globojo silpnesnius ir mažesnius už save, kai svajojo prie laužo ir atsisveikindami vieni kitų atsiprašė už išsprūdusį negerą žodį, kai vieni kitiems linkėjo išgirsti Kudirkos varpo gausmą, skirti savo jaunas jėgas kraštotyrai, etnografijai, ekologijai, istorijai.

Apie daug ką ir mes, mokytojai, kalbėjom vaikams užmigus. Gaila, oi kaip gaila, kad tų minčių negirdėjo tie, kurie turėtų domėtis Lietuvos švietimo

understands this in "Vienybė" on page 552, where he writes: "Religion can remain with everybody without hinderance, but let us work together for the national cause." A true observation. Finally, by wiping all corners with religion one can soil it - some of us should take heed.

(Varpas, No. 5, 1893)

1. The arbitrary and despotic metting out of justice.

2. Latin: Grow and Multiply! From God's advice to Father Abraham.

ateitimi. Pedagogus vienodai jaudina ir tautos rusėjimas, ir mūsų jaunimo pašėlęs noras kuo skubiau amerikonėti. Savo gimtosios kalbos dar neišmokę vaikai dainuoti jau nori tik angliškai, čiumpa viską, kas blizga, nors iš esmės tai nieko neverta. Tiesiog... doleris užsidedęs daugelio akyse. Taip ir matai - ne akys, o doleriai kaktoje... Nebelikę vietos vienybei ir stiprybei, šeimai, moralei ir kultūrai, mokslui. Jeigu mes šių idealų neįteigsime moksleiviams dabar - liūdnos ateities sulauks mūsų proanūčiai. Aš nebijau tvirtinti, jog dabar taurasis žmoniškasis idealizmas, sukūręs žmonių rankomis ir protais amžių vertybes, - išeina iš mūsų. Nekaltinu vaikų, kad jie pasidarė nejautrūs nei grožiui, nei svetimo skausmui, kad jiems nereikia knygos, kad jokių idealų neturi ir nenori turėti. Kai tų idealų labai trūksta patiems švietimo, kultūros vadams, tai ko galime norėti iš vaikų?

Važiavome su vaikais į išvykas istorinėmis vietomis ir liūdnai skaičiavome, ar užteks amerikiečių mums atsiųstų centų. Sakykite, ar negalėjo tokios nedidelės grupelės vaikų pavėžėti veltui dulkėtais keliais, ar dėl to būtų nuskurdusi Lietuva? Juk aukštų pareigūnų vilos dygsta lyg grybai po lietaus, nesivaržoma patiems sau kelti atlyginimus. O vaikai, mūsų jaunoji karta, visa tai mato, supranta ir atitinkamai įvertina. Idealus ir idealistus vaikai visų pirma turi pamatyti mummyse ir tautos vadų asmenybėse. Tik tada jie patikės mūsų skelbiamomis tiesomis. Negi istorija dar neįrodė,

kad žodžiais nei gerio, nei meilės Tėvynei neįteigsi?

- Ką Jums atsakyti, mokytoja? Nebent pritarti, pridūrus prie Jūsų žodžių tokią mintį: juk ir mūsų televizija pasitenkina "Bentski šou", mūsų būsimiems ir esamiems milijonieriams bei jų biznio reklamai irgi gana "Mis Lietuva" rinkimų arba viliojančio lengvai gaunamais prizais žaidimo. Juk tuos brangiai pigius dalykus mato visa Lietuva, o kas ką žino apie kudirkaikius? Ką jie veikia ir iš viso kam jie yra? Kas susimąstė apie tai, jog kudirkaikių šūkis "Visada su tauta" - bus gyvas jų mažose širdelėse, jeigu mes, suaugusieji, būsimė kartu su jais. Ar daug kam be Jūsų ir į Jus panašių, mokytoja, rūpi mūsų kraštotyros reikalai, mūsų skaudžios praeities tyrinėjimai? Bet... aš vis tiek linkiu Jums stiprybės ir tikėjimo mūsų vaikais ir mūsų atgimimu.

(Iš Lietuvos spaudos;
"DIENA" Nr. 30, 1994 m. rugpjūčio 12 d., "Mokykla ir mes" sk.)

~~~~~

DIDŽIOJO PRŪSŲ SUKILIMO VADO HERKAUS MANTO ĮAMŽINIMAS AR IŠBRAUKIMAS IŠ ISTORIJS?

Narkyčiai (dabar Miežduriečiai) - miestelis Priegliaus ir Aukšinės (dabar Golubaja) upių santakoje, 17 kilometrų į vakarus nuo Įsručio. Ypač dėmsio verta vieta prie Narkyčių - Manto kalnas, esantis dešiniajame Aukšinės upės krante. 1331 metais kalnas buvo vadinamas Montgarbs (garbis prūsiškai reiškia "kalną"). Čia yra didžiojo prūsų sukilimo vado HERKAUS MANTO žuvimo, o gal ir kapo vieta.

1273 metų vasarą Herkaus Manto būstinę prie Narkyčių netikėtai aptiko Christburgo komturas su riterių ir ginklanešių būriu. Pagal P. Dusburbiečio kroniką, kryžiuočiai Herkų Manta užklupo vieną ir pakorė, o lavoną perdūrė kardu.

1989 m. spalio mėn. tuo metu dar besikurianti Mažosios Lietuvos reikalų taryba (MLRT) įteikė Aukščiausios Tarybos pirmininkui L. Šepečiui pirmaeilį uždavinių dėl kultūrinio palikimo Mažajoje Lietuvoje sąrašą. Jame buvo ir Herkaus Manto įamžinimo klausimas. MLRT iniciatyva šis klausimas buvo įrašytas ir į ilgai ruoštą Mažosios Lietuvos kultūros, mokslo ir švietimo programą, kurią 1991 m. gegužės mėn. aprobavo Lietuvos kultūros ir švietimo ministerijos kolegija. Dėl to, kad prūsų sukilimo vado žuvimo vietoje reikia pastatyti paminklą, 1991 m. kovo 20 d. Karaliaučiaus krašto istorijai ir archeologijai skirtose konferencijoje "Senoji mūsų krašto praeitis", vykusioje buvusioje Karaliaučiaus Luizos bažnyčioje, susitarė Karaliaučiaus srities kultūros fondo vadovas J. Ivanovas ir Prūsos bei Mažosios Lietuvos fondo prezidentė V. Kondratienė (toliau Prūsos fondas). O neužilgo Lietuvos kultūros ir švietimo ministerija kreipėsi į Karaliaučiaus srities kultūros valdybą ir Įsiruties (dabar Černiachovskis) miesto vykdomąjį komitetą su prašymu, kad "būtų įamžintas didžiojo prūsų sukilimo vado Herkaus Manto vardas, pastatant jam paminklinį akmenį jo žūties vietoje. Netrukus MLRT pirmininko parodytoje vietoje Įsiruties rajono Didžiųjų Bubainių (dabar Berežkovskoje) aplinkos taryba gegužės 30 d. nutarimu paskyrė 0,15 ha paminklui pastatyti.

Prūsos fondas kreipėsi paramos į Finansų ministeriją ir gavo paminkliniam akmeniui 15 000 rub. Kadangi niekas iš didžiųjų ir pripažintųjų meistrų neapsiėmė kurti skulptūros, kitaip sakant, atmintinio akmens, tuo reikalu užsiėmė Dailės akademijos absolventas Saulius Indrašius. Jis 1992 m. ir gavo tuos 15 000 rub., tačiau kadangi Lietuvoje jau vyko rublio smukimas, tų pinigų neužteko pigiam akmeniui nusipirkti, o sukurtasis paminklas tapo jo diplominiu darbu. Ir taip Sauliaus Indrašiaus sukurtasis žaltys dėl Lietuvos kultūros ir švietimo ministerijos neatsakingumo vienerius metus žiemojo Dailės akademijos kiemelyje.

1993 m. pradžioje Lietuvos Respublikos kultūros ir švietimo ministerija paprašė Marijampolės Kraštotyros muziejaus direktoriaus Jono Vasmano užsakyti paminklinę lentą ir kartu su žaltiu nuvežti ir pastatyti Narkyčiuose ant Montgarbio kalno, toje paskirtoje 0,15 ha teritorijoje. Muziejaus direktorius noriai sutiko įgyvendinti šį prašymą, tikėdamasis, kad jam bus talkinama, tačiau, kaip toliau matysite, jam teko nusivilti. Praėjus kuriam laikui skulptorius Svetėjus pagamino paminklinę lentą su įrašu prūsų, lietuvių, vokiečių ir rusų kalbomis: "HERKUS MANTAS. Notangas. Prūsų sukilimo prieš teutonus (1260-1276) vadas. Nužudytas čia, Montgarbio kalne 1273 metais."

Pagal architekto G. Rutkausko nurodymus Įsiruties kultūros skyrius su Narkyčių valdžia baigė rengti paminklinę aikštelę, o Herkaus Manto garbei skirtas paminklas jau beveik mėnesį buvo laikomas Marijampolės Kraštotyros muziejuje. J. Vasmanas nuvežė ir pastatė paminklą paruoštoje aikštelėje už savo lėšas, tačiau už tai jam nebuvo sugebėta net padėkoti, nekalbant apie lėšų kompensavimą.

Paminklą atidengti buvo numatyta 1993 m. birželio 26 d., tačiau sužinojus, kad į iškilmės ruošiasi atvykti Seimo opozicijos lyderis V. Landsbergis ir

deputatai, buvo pareikalauta iškilmės atidėti rugsėjo 3 d. Bet, kaip žinia, rugsėjo 4 d. Lietuvoje viešėjo Popiežius, taigi paminklo atidengimo reikalas vėl liko tarp dangaus ir žemės. Kaip betiegtų kai kurių straipsnių autoriai, visgi paminklas buvo atidengtas birželio 26 d. Rasos šventės metu. Nors iškilmėse ir nedalyvavo garbūs valdžios vyrai nei iš vietinės administracijos, nei iš Lietuvos pusės, tačiau simbolinė ceremonija įvyko - buvo sugiedotas Lietuvos himnas, pakankliuota ir tokiu būdu pagerbtas šio didžiojo prūsų tautos vyro atminimas.

Tuo metu, kai įvairūs veteranai, kraštotiniai "patriotai" srities spaudoje pylė purvą, Narkyčiai jau įgavo savo veidą. Dauguma pravažiuojančiųjų jau sustodavo ir aplankydavo šį ant kalnelio gražiai įkomponuotą žaltį - prūsų tautos ir pagonybės žuvimo simbolį.

Rugsėjo 3 d. išvakarėse Įsiruties kultūros skyrius informavo LR Kultūros ir švietimo ministeriją, kad paminklo atidengti negalima, nes tai - svetimos valstybės Rusijos teritorijoje pastatytas paminklas ir jo atidengimui reikia Maskvos pritarimo. Buvo išreikšta viltis, kad leidimas greitai bus duotas.

1993 m. rugsėjo 12 d. popietę iš Tolminkiemio (dabar Čistijs Prudi) po "Rugsėjo Biblijos" pamaldų atvykę vyskupai J. Kalvanas (Tauragė) ir H. Dumpys (Chicago), apsivilkę baltais ritualiniais rūbais, palaimino Herkaus Manto paminklą. J. Kalvanas tuomet pasakė: "Vienas Dievas težino, ar visuomet buvo teisus Herkus Mantas, bet aš žinau - jis kovojo už teisybę".

1993 m. spalio 15 d. Marijampolės Kraštotyros muziejaus ir Bendrijos "Lituanica" Marijampolės skyriaus iniciatyva buvo organizuota eilinė išvyka į Mažąją Lietuvą, kur prie Herkaus Manto paminklo buvo pasodinti trys ažuoliukai, išdygę 1990 metais, kai tų pačių metų kovą Lietuva atgavo nepriklausomybę. Taip pat, ateinančioms kartoms buvo parašytas laiškas: "720 metų praėjus nuo Tavo žūties sodiname šiuos tris ažuolus Tau ir Tavo genčiai atminti. Narkyčiai. 1993 m. 1993.10.15." Šis laiškas buvo įdėtas į butelį ir užkastas po pasodintu ažuoliuku.

1994 m. vasario 2 d. Karaliaučiuje įvyko kultūros paminklų ir paveldo apsaugos tarybos išplėstinis posėdis (susirinko 20 žmonių), kuriame turėjo būti svarstoma dėl Herkaus Manto paminklo susidariusi situacija. Buvo pakviesti ir Lietuvos kultūros ir švietimo ministerijos vadovai, tačiau jie, kaip ir anksčiau, kai penkeris metus buvo sprendžiamas Vydūno namo Tilžėje klausimas, nė nemanė važiuoti į Karaliaučius. Srities vadovybė nustebo, kad Lietuvos interesams atstovauti atvyko tik ministerijos etnokultūros skyriaus vyriausiasis specialistas Lukoševičius. Karaliaučiaus kultūrininkų paminklas buvo apgintas, tik priimtąją posėdžio rezoliucija iš Lietuvos pusės buvo reikalaujama, kad paminklinė lenta būtų pakeista kita, kurioje rusiškas užrašas būtų pirmoje vietoje. Šį jų nutarimą sunku paaiškinti - juk Herkus Mantas buvo prūsas, o ne rusas, tad ir užrašas padarytas atsižvelgiant į tai. Praėjus daugiau nei pusmečiui ir Lietuvai vis neperdarant lentos, Karaliaučiaus krašto vietinėje rusų spaudoje pasipylė įvairūs straipsniai bei laiškai, teigiantys, jog Herkaus Manto paminklas yra lietuvių savivalė, ir kaltinantys Bezrukovą (srities kultūros skyriaus vedėją) piktnaudžiavimu savo padėtimi. Mūsų Kultūros ministerijai tylint, srities administracijos Matočkino pavaduotojos kultūros reikalams Kuznecovos liepimu ponas Bezrukovas š. m. birželio mėn. nusiuntė Įsiruties miesto Kultūros skyriui įsakymą, reikalaujanti paminklą išmontuoti.

Deja, paminklo jau nebėra - maždaug prieš mėnesį jis buvo išmontuotas. Ką padarysi - likimas rūstus. Vietos srities administracija priėjo prie absurdiško sprendimo, kad Kaliningrado srities kultūros ministerija paskelbtų konkursą naujam Herkaus Manto paminklui sukurti.

Šia mums opia tema teko kalbėtis su buvusiu Stalupėnų (dabar Niesterev) lietuviškos klasės mokytoju Sigitu Kuru (dabar jo vietoje dirba Lietuvos rusas Anatolijus Gėlčevskis), kuris apie šį paminklą kalbėjosi su Narkyčių gyventojais. Pasirodo, kad niekas prieš paminklą nieko blogo neturėjo - propaganda, padedant Maskvai, buvo kuriama tyčia, norint paminklą nugriauti. Liepos pabaigoje taip ir buvo padaryta, o pats paminklas neišku kur išvežtas.

Telefonu teko kalbėtis su Įsručio miesto Cechovo vardo bibliotekos užsienio literatūros ir kraštotyros skyriaus vedėju Vladimiru Grigorjevičiumi Chodiuku, kuris pasakė, kad nors dėl paminklo nukėlimo atsakingas Karaliaučius, jis pats turi tiesiogiai paklusti Maskvai. Šiuo metu nukeltas paminklas laikomas Įsručio muzikinės mokyklos kieme. Paminklo nukėlimą įtakojo

jo statymo nesuderinimas su Maskva, įvairūs šmeižikiški straipsniai vietinėje rusų spaudoje. Taip pat prie nukėlimo prisidėjo Bezrukovas ir net mūsų tautietis, Kaliningrado administracijos skyriaus viršininkas nacionaliniams klausimams Eugenijus Čejauskas. Taigi tokia buvo Maskvos tarnų ir vietinių funkcionierių valia.

Tai toks didžiojo prūsų sukilimo vado Herkaus Manto garbei pastatyto Narkyčiuose paminklo likimas. Ar mes tikrai norime išbraukti šį didį žmogų iš istorijos ar paminklas šios žemės išnaikintos tautos sūnaus garbei vis tik bus atstatytas? Ir kokia kaina?!

BENDRIJA
"LITUANICA"
MARIJAMPOLĖS
SKYRIUS

G. Katinaitis
Bendrijos "Lituanica"
tarybos narys

PRISIDĖKIME PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTŲ ANTANO SMETONOS, ALEKSANDRO STULGINSKIO IR KAZIO GRINIAUS ATMINIMO ĮAMŽINIMO

Siekiant įamžinti buvusių Lietuvos Respublikos prezidentų atminimą. 1994 m. birželio 1 d. sudaryta tam tikslui komisija, įtraukiant ir buvusių prezidentų politinių partijų atstovus Lietuvoje ir užsienyje.

Šioje komisijoje esantieji JAV nariai: Leonas Kriaučeliūnas – Tautininkų S-gos pirm., Grožvydas Lazauskas – Valstiečių Liaudininkų S-gos pirm., Česlovas Masaitis – Užs. Lietuvių Krikščionių Demokratų pirm. 1994 m. rugpjūčio 29 d. pasitarime nutarė kreiptis į užsienio lietuvių visuomenę, kad ir savo aukomis prisidėtų prie buvusių trijų Lietuvos prezidentų paminklų pastatymo Kaune buv. Prezidentūros sodelyje. Šiuo projektu rūpinasi Kauno Karo Muziejus. Dr. Leonas Kriaučeliūnas, lankydamasis Lietuvoje, Vilniuje ir Kaune, gerai susipažino su šiuo projektu.

Todėl nutarta skelbti vają, Lietuvos prezidentų A. Smetonos, A. Stulginskio ir K. Griniaus paminklų statybai Kaune buv. Prezidentūros sodelyje ir jų vardo muziejaus kambarių įrengimui.

Aukų prašome siųsti Prano Povilaičio (dr. Č. Masačio, Užs. Lietuvių Krikščionių Demokratų pirmininko įgaliotinio) adresu, pažymint: "LIETUVOS PREZIDENTŲ ĮAMŽINIMUI", 9050 TROY AVE., EVERGREEN PARK, IL 60642, USA.

Dr. L. Kriaučeliūnas, JAV Lietuvių Tautininkų S-gos pirm.

G.J. Lazauskas, Liet. Valst. Liaudininkų S-gos pirm.

P.V. Povilaitis, Užs. Krikščionių Demokratų pirm.

dr. C. Masačio įgaliotinis

1994 m. rugpjūčio 29 d.

Laikraštyje "Kaliningradskaja pravda" ir kituose leidiniuose pasirodė straipsnių, kuriuose iškreiptas paminklo sumanymas. Rašoma, jog sukapotas žaltys simbolis – zuoja atskirtą nuo Lietuvos Klaipėdos kraštą, – esą lietuviai norėtų iš rusų atsiimti Kaliningrado sritį, o iš lenkų – Mozūrų kraštą ir čia kurti Prūsų valstybę. Rašiniuose klausiama, kodėl visa tai nesuderinta su Maskva, kodėl būtent toks paminklas čia turi būti.

Prieita net prie absurdo. Naujam Herkaus Manto paminklui sukurti konkursą paskelbė Kaliningrado srities kultūros ministerija.

(Iš "Lietuvos Aido" nr. 160)

RUSIJOS KARIUOMENĖ PASITRAUKĖ IŠ LATVIJOS IR ESTIJOS

1994 m. rugpjūčio 31.

ESTIJOS, LATVIJOS IR LIETUVOS PREZIDENTŲ BENDRAS PAREIŠKIMAS

Rugpjūčio 31-moji bus atmintina diena trims mūsų valstybėms, o taip pat rytų kaimynams ir visai Europai. Pasitraukus Rusijos kariuomenei iš Estijos ir Latvijos, mūsų šalių tautos vėl tampa tikraisiais savo krašto šeimininkais, pirmą kartą po 1940 metų okupacijų. Dabar mes vėl galėsime netrukdomi stiprinti mūsų demokratines institucijas, planuoti ir dirbti mūsų žmonių gerovei.

Kariuomenės išvedimas naudingas taip pat ir Rusijai. Išvesdama savo kariuomenę iš mūsų šalių, Rusija patvirtino, kad ji pripažįsta ir gerbia tarptautinio bendradarbiavimo normas. Šis žingsnis turi padėti gerinti santykius tarp Rusijos ir mūsų trijų šalių. Tai atitinka ir viso šio regiono žmonių interesus.

Rugpjūčio 31-moji vienodai svarbi visai Europai, nes Rusijos armija pasitraukia ne tik iš mūsų šalių, bet ir iš Vokietijos. Mes tikime, kad šie du žingsniai – ir abu žengti tą pačią dieną – suvirtins stabilumą visoje Europoje ir paskatins atkurti vertybes, dėl kurių mūsų tautos taip ilgai kovojo.

Lennart Meri
Estijos Respublikos
Prezidentas

Guntis Ulmanis
Latvijos Respublikos
Prezidentas

Algirdas Brazauskas
Lietuvos Respublikos
Prezidentas

DON'T SPEND IT ALL - SAVE SOME AT

MUTUAL Federal SAVINGS

AND LOAN ASSOCIATION

Chartered and Supervised by the United States Government

INSURED BY FDIC

2212 W. CERMAK ROAD • CHICAGO, ILLINOIS 60608 PHONE (312) 847-7747

DEVYNIOS DEŠIMTYS TAURIAI LIETUVEI

Alenos Devenienės-Grigaitienės gimtadienis

Jonas Daugėla

Saulėtos Floridos padangėje, garsiam St. Petersburgo mieste savo garbingo ir visapusiškai turiningo gyvenimo sukaktį spalio pirmą dieną švenčia Alena Vileišytė Devenienė-Grigaitienė. Devynių dešimčių metų gimtadienį Alena švenčia apsupta savo sūnų Algirdo ir Kęstučio, dukros Dalios ir gausaus būrio vaikų bei provaikų.

Gyvenant nepertoliausiai, tenka gana dažnai aplankyti savo bičiulę Aleną. Būdinga, kad kiekvieną kartą vos tik peržengus puošnias įrengto Grigaičių namo slenkstį, nuo pirmo žodžio užsimezga įdomi kalba bendromis mūsų visuomeninio, politinio gyvenimo temomis ir mūsų tautos gyvenimo naujenybėmis. Ji ir šandien budriai seka mūsų tautos kasdieninio gyvenimo naujenybes ir noriai su kiekvienu svečiu pasikeičia nuomonėmis. Visais klausimais ji yra susidariusi tvirtą nuomonę ir nebijo jos pareikšti. Tačiau noriai išklauso ir kito mintis. Tad kiekviena jos viešnagėje praleista valanda visuomet palieka malonius prisiminimus.

Tautinės veiklos entuziazmą Alena yra paveldėjusi. Ji yra legendinės Vileišių šeimos palikuonė. O tie visi Medinių kaimo (Pasvalio apskr.) vyrai mūsų tautos istorijoje yra palikę ryškius pėdsakus ir savo gyvenimą apvainikavę neabejotiniais nuopelnais savajai tautai.

Jos tėvas Jonas, Vasario 16 signataras, buvo vienas žymesniųjų kovotojų už Lietuvos laisvę ir žymus valstybės veikėjas. Jo pėdomis nuo pat jaunystės ištikimai sekė ir mūsų sukaktuvininkė.

Į lietuviškos veiklos sukurius ji buvo įtraukta dar anuo metu gimtajame Vilniuje. Dar dėvėdama Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleivės uniformą ji išitraukė į rezistencinę kovą prieš lenkų saualę. Nuo to laiko visas sukaktuvininkės gyvenimas liko neatskiriamai surištas su mūsų tautos džiaugsmo ir skausmo dienomis.

Kiekvienu mūsų tautos gyvenimo laikotarpiu ji sugebėdavo deramai prisitaikyti ir bendram reikalui tinkamai išnaudoti savo įgimtą energiją, gabumus ir paveldėtą Vileišių šeimos optimizmą.

Anos nepriklausomybės metais ji dirbo žemės ūkio srityje. Ant Šventosios upės kranto Deveniai įsigijo Levandolio ūkį ir per kelerius metus Alena šį ūkį padarė vienu pavyzdgingiausių ūkių visoje Lietuvoje. Bet ji neužsidarė vien savoje sodyboje. Jai rūpėjo visos Lietuvos ūkininkai ir jų kasdienybė. Ypatingai rūpindamasi lietuvių ūkininkų sunkia dalia ji subūrė jas į Lietuvos ūkininkų draugiją ir sutelktinėmis jėgomis bandė pagerinti jų gyvenimo sąlygas.

Mirtina bolševikų teroro grėsmė neaplenkė ir Devenų šeimos. Pačiomis pirmomis pavergimo dienomis Devenis buvos suimtas ir išvežtas į Sibirą, o Alenai su trimis mažamečiais vaikais vargais negalais pavyko pasiekti Amerikos krantus. Jos nepalaužiama energija ir asmeninė drąsa padėjo jai išvaduoti savo vyrą iš Sibiro vergijos. Devenų šeima vėl susijungė ir iš naujo pradėjo gyvenimą šioje demokratijos ir žmogaus laisvių šalyje.

Alena tuoju visomis jėgomis įsijungė į Amerikos lietuvių visuomeninę ir politinę veiklą ir lietuviškas organizacijas - pirmiausia į "Sandarą" ir SLA. Šioms organizacijoms ji atstovavo ALTE ir BALFE ir nuolat buvo renkama į šių bendrinių organizacijų vadovybes. Jos kūrybinga nuotaika ir tolerancija sudarė puikias sąlygas artimai bendradarbiauti su įvairių pažiūrų ir charakterių veikėjais.

Alena Devenienė - Grigaitienė skaity paskaitą Bostone apie dr. Joną Šliupą - SLA steigėją.

(S. Narkeliūnaitės nuotr.)

Tačiau ypatingai daug dėmesio ji skyrė Valstiečių Liaudininkų veiklai. Jos tėvas buvo vienas šios politinės organizacijos steigėjų, tad ir jai liaudininkai buvo artimi. Be to, per šį politinį junginį ji galėjo regimai paremti mūsų tautos vadavimo iš vergijos pastangas.

Ilgus metus ji buvo LVLS-gos vadovybėje. Buvo lietuvių atstovė tarptautinėje ūkininkų organizacijoje - "Žaliajame Internacionale". Kai šios organizacijos veikla buvo sunaikinta visose bolševikų pavergtose šalyse, ji labai daug prisidėjo prie Internacionalo veiklos atgaivinimo Vakarų pasaulyje. Buvo nuolat renkama į Internacionalo centro komitetą ir dar šandien yra šios organizacijos vicepirmininkė.

Be to, ji labai reikšėsi VLIKO veikloje. Kaip liaudininkų atstovė ji buvo išrinkta VLIKO vykdomosios tarybos pirmininke ir, palikusi šeimą, išvyko į Vokietiją. Jai vadovaujant, VLIKO veikla stabilizavosi, buvo išlyginti kai kurie grupių nesutarimai ir VLIKAS atgavo savo svorį.

Švėsdama savo garbingą gimtadienį Alena džiaugiasi, kad tautos išlaisvinimo kova buvo laimėta ir vėl buvo atstatyta Lietuvos nepriklausomybė. Įgimtu jautrumu ji išgyvena kai kurias mūsų tautos nesėkmes atgavus laisvę, bet puoselėja Vileišių šeimos įgimtą optimizmą ir tiki šviesesne mūsų tautos gyvenimo ateitimi. Ji pasiryžusi, kiek jėgos leidžia, bent akylai sekti mūsų tautos gyvenimą ir skatinti jaunasias kartas "sėti pasėlio grūdą ir neapleisti dirvos..."

Sukaktuvininkės gyvenimo kelias turėtų ypatingai gražiu pavyzdžiu švytėti mūsų šiandieninės politikos veikėjams Lietuvoje ir išeivijoje.

Visi Alenos bendraminčiai šandien didžiuojasi jos ilgo ir turiningo gyvenimo pavyzdžiais, didžiai vertina artimą bendradarbiavimą ir viltingą nuotaiką. Visi linkime jai dar ilgus metus džiaugtis savo nueito gyvenimo kelio laimėjimais.

IŠ LIETUVOS ŪKININKŲ GYVENIMO

ŽEMĖS REFORMA ANKSČIAU IR DABAR

Jonas Daugėla

Yra sakoma, kad valstybė, kurios žemė negali išmaitinti savo žmonių, negali užtikrinti sau saugaus ir laisvo gyvenimo. Net galingiausios imperijos, nepajėgdamos pačios apsirūpinti maistu, turėdavo žlugti. Būdingiausias pavyzdys yra rusų imperija. Nors Rusija turi didžiausius plotus derlingos ariamos žemės, ji visais laikais turėjo importuoti iš kitų šalių duoninius ir pašarinius grūdus. Ir pagaliau raudonoji imperija turėjo sugriūti. Tad atkūrus bet kurios šalies nepriklausomybę, pirmiausia turi būti sutvarkytas žemės ūkis.

Ir Lietuvoje tiek anuo, tiek šiuo metu atkuriant nepriklausomybę, pirmiausia buvo pradėta vykdyti žemės reforma. Pagrindinis žemės reformos tikslas yra sudaryti tinkamiausias sąlygas, kad žemės ūkis būtų kiek galima našesnis, siekti, kad ūkininkas pagamintų pakankamai aukštos kokybės žemės ūkio produktų ne tik save ir miesto gyventojus išmaitinti, bet ir atiduoti tautos ūkiui (eksportui).

Anuo metu, dar laisvės kovoms vykstant, visos mūsų politinės partijos savo programose buvo įrašiusios žemės reformos būtinybę, o kai kurie tų partijų veikėjai nieko nelaukdami pradėjo šį reikalą studijuoti.

Ypatingai žemės reformos reikalą įvairiomis progomis ryškino valstiečiai liaudininkai. Šios partijos veikėjas, vėliau Lietuvos seimų narys, prof. A. Rimka pradėjo studijuoti kitų šalių pavyzdžius ir rinkti mokslinę medžiagą žemės reformos klausimu. Vėliau jis buvo išrinktas į Steigiamąją seimą ir to seimo žemės reformos komisijos pirmininku. Naudodamasis visa surinkta medžiaga jis paruošė ir pateikė seimui išsamų žemės reformos įstatymo projektą.

Šiandien sunku net ir apytikriai apskaičiuoti, kiek Steigiamasis seimas pašventė valandų posėdžiams ir pasitarimams diskutuojant ir aptarinėjant A. Rimkos projektą bei suderinant visų partijų ir jų veikėjų reikalavimus ir pataisas. 1922 m. vasario 15 d. žemės reformos įstatymas buvo priimtas ir paskelbtas Vyriausybės žiniose.

Tačiau taip ilgai diskutuota, tartasi ir ginčytasi buvo ne be reikalo. Žemės reformos įstatymas buvo pakankamai tobulas ir tikslus. Jo vykdymas nesudarė jokių keblumų ar neaiškumų. Vėliau buvo reikalingi tik keli nereikšmingi šio įstatymo papildymai, nedarant jokių esminių įstatymo pakeitimų. Šio įstatymo tobulumą pripažino ir kitų valstybių autoritetai. Prancūzų politikas Chambon, susipažinęs su Lietuvos žemės reformos įstatymu, prancūzų spaudoje rašė: "Išmintingai ir kruopščiai Lietuvoje paruošta žemės ūkio reforma buvo didelis teisingumo ir tolumo numatymo socialinės srities darbas".

Šiam įstatymui vykdyti buvo sudaryta labai tiksli organizacija. Žemės ūkio ministerijoje buvo įsteigta žemės reformos valdyba su keturiais departamentais: žemės reformos, žemės tvarkymo ir matavimo, Melioracijos ir Sąsąskaitos-buhalterijos. Techniškam darbui vykdyti visose apskrityse buvo įsteigtos žemės tvarkytojų įstaigos, kurios subūrė patyrusių matininkų ir kultūrtechnikų tarnybas.

Tad žemės reforma buvo tuo metu labai sklandžiai vykdoma. Buvo išvengta bet kokių didesnių nesusipratimų ir berods nebuvo nei vienos teismo bylos. Per kelis metus Lietuvos žemė buvo nusėta tvarkingomis naujakių sodybomis, bežemiai džiaugėsi nuosavos žemės

hektarais, o savanoriai kūrėjai buvo apdovanoti savo žemelės armeniu, kurį jie apgynė savo krūtinėmis.

Dabar, 1990 m. kovo 11 d. atstačius Lietuvos nepriklausomybę, taip pat pirmiausia iškilo žemės reformos klausimas. Bet šiuo atveju nepriklausomybė buvo atgauta labai staiga ir netikėtai, taigi nebuvo laiko jai tinkamai pasiruošti. Visi žinojo, kad atgavus nepriklausomybę iškils ir žemės reformos klausimas, tačiau niekas tam nesiruošė ir šio reikalo nesvarstė. Visi tikėjo, kad demokratija savaime šį reikalą išspręs.

Žinoma, šiandieninės žemės reformos tikslai jau labai skiriasi. Pirmiausia siekiama kuo greičiau sugriauti bolševikų sukurtą kolchozinio žemės ūkio sistemą ir grąžinti žemę teisėtiems jos savininkams, o dažniausiu atveju - jų palikuoniams. Netenka stebėtis, kad šias nuosavybės teises pirmiausia pareiškė Sibiro tremtiniai ir politiniai kaliniai. Bet nuo jų neatsiliko ir užsienio lietuviai. Pirmieji labai norėjo įsitvirtinti nuosavoje žemėje, ją dirbti ir joje kurtis, o antrieji į klausimą ką darys su tėvų atgauta žeme dažniausiai atsakydavo: "O kas tau darbo..."

Tuo būdu jau pirmoji (Landsbergio - Vagnoriaus) vyriausybė buvo priversta labai skubėti ir žaibo greičiu paruošti žemės reformos įstatymą. Nebuvo laiko nei įstatymo studijoms, nei organizacijos, kuri vykdytų šį įstatymą, sudarymui.

Tad nenuostabu, kad toks greitomis paruoštas žemės reformos įstatymas tuoju sukėlė labai daug neaiškumų. Seimui ir vyriausybei teko greitai išleisti eilę šio įstatymo pakeitimų, papildymų ir įvairiausių taisyklių. Įstatymas atsidūrė visiškoj suirutėje.

Šiandien žemės reformai vykdyti veikia 11 įstatymų, 77 vyriausybės nutarimai, 60 ministerijos įsakymų. Iš viso šiandien tam reikalui veikia 121 įstatyminio lygio dokumentas. Ir blogiausia, kad daugeliu atvejų šie dokumentai prieštarauja vienas kitam. Nenuostabu,

kad šioje įstatymų ir potvarkių makalynėje nebesusigauja ne tik eiliniai piliečiai, bet ir patys šių įstatymų leidėjai ir vykdytojai. Atsiveria plačios galimybės skirtingam valdininkų aiškinimui. Eilinis žmogelis, susirinkęs visus reikalingus savo nuosavybės dokumentus, dažnai varinėjamas iš vienos įstaigos į kitą ir važiuoja namo nieko nepešęs.

Žemės reformą vykdyti turi rajonų administracija, tačiau iš tikrųjų šį darbą dirba buvusieji kolchozų pirmininkai ir administracijos biurokratai, kurie neturi nė mažiausio supratimo apie žemės reformą.

Dalis kolchozų žemės buvo atiduota teisėtiems tos žemės savininkams ir daugelis jų pradėjo tvarkingai ūkininkauti. Tačiau likusieji kolchozų darbininkai ir tarnautojai buvo įjungti į "bendroves". Nors ir labai kruopščiai studijuotum tą 121 įstatymą, negalėtum suprasti kas tos "bendrovės". Dr. K. Karvelis turbūt teisingiausiai jas aptaria: "Galbūt tai kas naujo, modernaus? O ne tai senos rusiškos "obščinos", kurios leido "suklestėti tingumui, vagystėms, girtuokliavimui". ("Varpas, Nr. 28).

Pagal įstatymus tų bendrovių sambūriui buvo atiduotas visas kolchozų gyvasis ir negyvasis inventorių, tačiau pati žemė liko valstybės nuosavybė. Tad bendrovės, turėdamos visą inventorių, neturėjo pagrindinės žemės ūkio priemonės - ariamos žemės. Sumažėjus ariamos žemės plotui, bendrovėms buvo leista dalį inventoriaus privatizuoti ir perleisti naujakuriams. Prof. dr. K. Purvinskas šią "privatizaciją" aprašo taip: "Už trilitrinį stiklainį naminės sargas leidžia išvesti telyčią, už du stiklainius - karvę, o už butelį - kiaulę..." ("Ūkininkas", Nr. 56).

Prof. K. Purvinskas yra Valstiečių partijos veikėjas. Jis siūlo tas bendroves kuo greičiau perorganizuoti į akcines bendroves. Akcinės bendrovės turi juridinio asmens teises, todėl jos turėtų teisę įsigyti ir kolchozų žemę. Pagal jos vertę bendrovių nariams būtų duodamos akcijos. O taip pat ir naujieji ūkininkai, kurie nenori ūkininkauti savo ūkiuose, galėtų arba savo žemę paversti akcijomis ir dalyvauti pelno paskirstyme, arba jas parduoti.

Niekas nenustebo, kai šiandieninis ministras pirmininkas A. Šleževičius spaudos konferencijoje pareiškė: "Žemės ūkis, koks jis yra šiandien, yra nereikalingas. Pigiau būtų produkciją įvežti." Tačiau visi labai nustebė, kai toje pačioje spaudos konferencijoje

šiandieninės žemės reformos pradininkas G. Vagnorius pasakė, kad jis nemano, jog Lietuva ateityje bus žemės ūkio kraštas. ("Ūkininkas", Nr. 56).

Tad su pasigėrėjimu prisimename ankstyvesnę žemės reformą, kuri buvo gerai suplanuota ir planingai vykdoma, ir apgailestaujame dėl šiandieninės žemės reformos, kuri vykdoma paskubomis ir pagraibomis. Anoji žemės reforma per trumpą laiką sukūrė stiprų ūkininką, tradicinį kaimą ir solidarų kaimo gyvenimą. To kaimo darbo vaisiai per du dešimtmečius užtikrino mūsų šalies ekonominio gyvenimo pažangą.

O šiandieninę paskubomis vykdomą žemės reformą tas pats Valstiečių partijos veikėjas prof. dr. K. Purvinškas nusako taip: "Žmonijos istorija nežino tokio barbarų antplūdžio, kuris būtų taip išniekinęs ir nusiaubęs kaimą, kaip tai padarė mūsų tautiniai barbarai."

Neabejotinai šie šiurkštūs žodžiai taikomi vyriausybės nariams ir rajonų biurokratams.

SUVALKIJA
LIETUVOS LIAUDIES BUITIES MUZIEJUS

Ruošiantis savivaldybių rinkimams Lietuvoje

SU KUO EISIME ?

Nors dar nėra oficialiai paskelbta, bet visi žinome, kad šį rudenį turės įvykti deputatų rinkimai į vietines savivaldybes. Visos partijos pradėjo ruoštis šiam renginiui.

Šiandien vyrauja mintis, kad atskiroms partijoms, kurių programos nedaug skiriasi, tikslinga jungtis į bendrą rinkiminį sąrašą. Šita mintis yra racionali net keletu aspektų. Pirmiausia, rinkiminėse apylinkėse sumažės rinkiminių sąrašų ir rinkėjams bus lengviau pasirinkti tą grupę, kurios programa labiau atitiks jų lūkesčius. Antra, sumažės susipriešinimas tarp atskirų partijų, kuris šiandien daugiau priklauso nuo partijų vadovų simpatijų ar antipatijų, negu nuo partinių programų, arba jų ideologijos. Trečia, sumažės tikimybė patekti į mažesnę negu 4 % surinktų balsų limitą.

Mes tikime, kad atskirų partijų aktyvistai supras, jog šiandien reikia ieškoti ne "priešų", o sąlyčio taškų. Mes visi lietuviai turime tik vieną Tėvynę ir mums visiems reikia rasti joje vietos, nepriklausomai nuo politinių įsitikinimų. Santara tarp mūsų turi būti ir pagrindinis mūsų tikslas. Melas, korupcija ir kiti negarbingi atskirų Valstybės pareigūnų vykdomi šiandien, privalo būti smerkami ir jiems išreikštas visuotinas nepasitikėjimas. Tik santara tarp atskirų partijų ir visų Lietuvos žmonių įgalins Lietuvą išvesti iš šiandieninės ekonominės ir politinės krizės.

Klaipėdos regiono Valstiečių partijos aktyvas paruošė savo rinkiminę deklaraciją, kurią mes ir pateikiame čia miesto ir kaimo žmonių apmąstymui. Jeigu Klaipėdos žmonės patikės mūsų išskeltiems kandidatams į deputatus, atstovauti miesto Taryboje, tai jie sieks šių tikslų:

1. Kad Lietuva ir toliau būtų Nepriklausoma ir demokratinė.
2. Sudaryti vienodas galimybes visiems Lietuvos piliečiams jų ir jų artimųjų gerovės.
3. Decentralizuoti Valstybės ekonomikos ir gamybos valdymą, likviduoti nereikalingas centrinės valdymo struktūras, sumažinti biurokratinį valdymo aparatą.
4. Visomis išgalėmis įvaldyti šiandien beveik nevaldomą kriminalinę situaciją.
5. Atstatyti nuvertėjusias pensijas ir toliau jas indeksuoti pagal infliacijos indeksą.
6. Kompensuoti nuvertintus indėlius taupomajam banke proporcingai likusiai neprivatizuoto turto sumai.

(Nukelta į psl. 12)

RINKIMAI AMERIKOJE

ŠIŲ METŲ RUDENI

Lapkričio mėnesio antrąjį antradienį, Amerikos piliečiai balsuos: bus renkami visi Atstovų Rūmų nariai, trečdalis senatorių, ir 36 gubernatoriai.

1994 metų rinkimuose yra visa eilė nesu-kontroliuojamų faktorių, su kuriais šiuose rinkimuose teks kovoti demokratams, kurie dabar Baltuosiuose Rumuose turi Prezidentą Bill Clintoną, ir daugumas Senate bei Atstovų Rūmuose.

Istoriniai, per "kongresinius" rinkimus - (kuomet nerenkamas prezidentas) - politinė partija, kuri valdo Baltuosius Rumus, praranda vietas ir senate, ir atstovų rūmuose. Taigi, istorinė statistika rodo, jog vidutiniai būna tokie atveju prarandamos 23 vietos Atstovų Rumuose, ir trys Senate.

Tačiau šiais metais, demokratai turi didesnio masto problemą, nes šį sykį perrenkamų demokratų skaičius yra neproporcingai aukštas.

Šį lapkričio mėnesį iš perrenkamų senatorių, 62 % yra demokratai, gi Atstovų Rūmuose demokratų yra 59 %.

Todėl, Amerikos demokratai yra gerokai susirūpinę dėl savo pradėtų vykdyti programų, pav., visuotino sveikatos draudimo, - ir savo partijos ateities. Jeigu jie pralaimėtų visas septynias apylygias galimybes senatoriniuose rinkimuose, - jie prarastų senato kontrolę. Šalia to, - iš 435 vietų Atstovų Rūmuose šiomet numatomi galimi "artimi" balsavimų rezultatai 175 atvejuose. Gi 1980, -82, -84, -86, -88 metų rinkimuose į Atstovų Rūmus tokių "artimų" varžybų tipingai būdavo nuo 30 iki 50. Kokie šių rinkimų rezultatai bus šiomet, parodys labai artima ateitis.

Beje, gubernatorių rinkimuose, šiomet iš 36 varžybų, beveik pusė yra "artimos". - Gi gubernatorių rinkimuose rezultatai šį sykį bus labai svarbūs 1996 metų prezidentiniams rinkimams. Iš 34 valstijų, kuriose 1992 metais Prezidentas Clinton'as laimėjo, 24-riose vyks gubernatorių rinkimai, - šių valstijų "electoral votes", balsai atstovų, kurie išrinkti balsuoti už prezidentinį kandidatą, - yra 302, t.y. gerokai daugiau negu 270 elektorių balsų, reikalingų prezidento išrinkimui.

Šiomet, ir daugelyje valstijų rinkimuose balsavimų rezultatai bus "apylygiai": vienuolikos valstijų senatuose; gi 22-jų valstijų atstovų rūmuose ir senatuose partinės daugumos yra labai nedidelės.

Tad šių metų lapkričio 8 dieną balsuokime už tuos kandidatus, kurie praeityje savo duotą žodį balsuotojams išlaikė, siekė žmonių gerbūvio, rėmė laisvės ir demokratijos siekius, - kad ateityje, mūsų rinktiems atstovams balsuojant už mūsų ir mūsų anūkų ateitį, nebūtų Senato ar Atstovų Rūmų salės apytuščios; kad nebūtų balsuojama už Amerikos piliečių daugumai nepriimtinius sprendimus.

Vyt. Bildužas

(Tęsinys iš pusl. 11.)

SU KUO EISIME?

7. Pakeisti dabar veikiančią ir ekonomiką žlugdančią mokesčių sistemą.
  8. Sudaryti palankiausias sąlygas smulkaus ir vidutinio verslo vystymuisi, teikiant lengvatinius kreditus ir mažinant mokesčius.
  9. Kad nebūtų taikomas kolektyvinės atsakomybės principas atsiskaitant už komunalines paslaugas.
  10. Besąlygiškai sugrąžinti žemę, miškus ir vandenį buvusiems savininkams.
  11. Kad valstiečiams neturėjusiems žemės iki 1940.06.15. būtų sudarytos galimybės šią žemę įsigyti lengvatinėmis sąlygomis.
  12. Kad pensininkams būtų mokama visa pensija, nepriklausomai nuo jų gaunamų pajamų. Papildomas pajamas galima apmokestinti pagal atskirą mokesčių sistemą.
  13. Biudžetinių įstaigų darbuotojams atlyginimus indeksuoti kiekvieną mėnesį, pagal infliacijos indeksą.
  14. Kad būtų nustatytas realus pragyvenimo minimumas, o jo natūrinis "krepšelis" kas mėnesį būtų skelbiamas spaudoje ir pagal jį sukurta socialiai remtiną asmenų rėmimo sistema.
  15. Iš pagrindų pertvarkyti švietimo sistemą ir sudaryti reikiamas sąlygas jai įgyvendinti.
  16. Kad būtų tobulinama sveikatos apsaugos sistema, sudaromos naujos ligonių draudimo sąlygos ir sistemos.
  17. Respublikoje pagamintą ir vietos rinkoje realizuojamą žemės ūkio produkciją neapmokestinti pridėamosios vertės mokesčiu.
  18. Mūsų kredo - Teisėtvarės ir Teisingumo atstatymas Lietuvoje
- Visus žmones, kurių siekiai atitinka mūsų, kviečiame solidarizuotis su mumis ir į rinkimus eiti kartu. Šiandien pavojausia stovėti nuošalėje. Dalyvauti rinkimuose privalo kiekvienas mieste ir kaime gyventojas. Tai demokratinio valdymo principo įgyvendinimas praktikoje. Tik sutelktomis jėgomis ir ieškodami mes atrasime Tiesą. Abejingumas - šiandien didžiausias mūsų priešas. Mes privalome išvesti Lietuvą iš šiandieninės ekonominės aklavietės.

Lietuvos Valstiečių
partijos Klaipėdos
skyriaus pirmininkas

V. Stankevičius

1994. 06. 16.

AMERIKOS LIETUVIŲ
KONGRESAS

ŠŪKIS - "VISI VIENINGAI DIRBKIME
KARTU SU TAUTA LIETUVOS GEROVEI"

AMERIKOS LIETUVIŲ TARYBA SKUBA
LIETUVAI Į PAGALBĄ

Rengia dvyliktą, tradicinį Kongresą, kurį skiria Lietuvos labui. Kongresas įvyks š. m. spalio 29-30 d. Čikagoje, ALTo būstinėje, 6500 S. Pulaski Rd. Telefonas: (312)-735-6677, Fax: (312)-735-8793.

Kongresui rengti yra sudarytas specialus komitetas, sukviesti organizacinėje veikloje patyrę ir ALTo idėjai pasišventę asmenys. Komiteto pirmininke yra Matilda Marcinkienė. Komitetas Kongreso planavimo darbą pradėjo jau vėik prieš pusmetį, nes reikalinga atlikti gausybę išankstinių parengiamųjų darbų, kaip antai, telkti finansus, platinti dovanų skirstymo knygeles, parengti Kongreso leidinį ir t. t.

Komitetas turėjo jau visą eilę posėdžių. Vėliausias posėdis įvyko š. m. rugpjūčio 19 d., ALTo būstinėje. Dalyvavo 16 asmenų. Pirmininkė pateikė posėdžio darbotvarkę, padarė pranešimą, patikrino kas ir kaip padaryta. Pranešė, kad finansų komisija jau gerokai pasidarbavo, sutelkė \$2810 Kongreso išlaidoms padengti, išvardijo stambesnių sumų aukotojų pavardes, kurios bus įrašytos į Kongreso leidinį. Laukiama ir daugiau aukų.

Rengiamas finansinis dovanų paskirstymas. Platinamos laimėjimų knygelės.

Kongresui rengti sudarytos komisijos, kurios su pasišventimu veikia. Finansų komisija: pirm. P. Buchas, St. Briedis, J. Gaižutis. Spaudos-informacijos: Z. Juškevičienė, A. Repšienė, J. Žemaitis. Registracijos: Val. Šadauskas ir talkininkai. Transporto: J. Bagdžius su talka.

A. Repšienė, Chicagos ALTo skyriaus pirmininkė, su talka parengs priėmimą Kongreso išvakarėje, skirtą Kongreso dalyvių pabendravimui. E. Oželienė, aktyvi Vyčių organizacijos veikėja, yra pasižadėjusi ir rengia Kongreso banketą.

Rengiamas puošnus Kongreso leidinys. Pavieniai asmenys ir organizacijos yra raginami duoti sveikinimus, veiklos nuotrauką ir nedelsiant kreiptis į ALTo centrą.

Visi lietuviai yra kviečiami Kongrese dalyvauti. Negalintieji asmeniškai dalyvauti, kviečiami patarimais ar stambesne finansine auka paremti ALTo pastangas.

Visi geros valios lietuviai, nežiūrint partinių - politinių įsitikinimų ar asmeninių ambicijų, burkime apie ALTą ir tieskime pagalbos ranką Lietuvai.

Z. Juškevičienė

IVYKIŲ KRONIKA

Užsienio reikalų ministrų
pasitarimai

Vokiečių-lietuvių sutartis

Bonnoje rugsėjo 1 d. Lietuvos ir Vokietijos gynybos ministrai: Linas Linkevičius ir Volker Ruehe pasirašė sutartį, kuria siekiama karinio bendradarbiavimo informacijos ir karinio apmokymo srityse. - Vokietija jau yra pasirašiusi panašias sutartis su Lenkija, Čekų Respublika, Slovakija, Vengrija, Rumunija, Bulgarija, Rusija ir Ukraina, ir siekia dabar tai padaryti ir su Latvija bei Estija.

Vokietijos gynybos ministras Ruehe pareiškė, kad yra svarbu kooperuoti su Rusija, palaikant draugiškus santykius. Jis taipgi pasakė, kad NATO partnerystės taikai siekimas turėtų būti svarbiausiu siekimu.

Palangoje š. m. rugpjūčio 31 dieną posėdžiavo Pabaltijo valstybių ir Šiaurės Tarybos: Suomijos, Švedijos, Norvegijos, Danijos ir Islandijos užsienio reikalų ministrai. Buvo išreikštas pasitenkinimas dėl rusų kariuomenės išvedimo iš Latvijos ir Estijos.

Ministrų pasitarime buvo akcentuojamos trys temos: 1.-Europos bendravimas ir integracija, 2.-regijonalinis saugumas ir stabilumas, ir 3.-bendradarbiavimas tarp Pabaltijo ir Šiaurės valstybių. - Švedijos užsienio reikalų ministrė Margaretha aff Ugglas užakcentavo, kad rusų kariuomenės koncentracija Karaliaučiaus srityje yra absoliuti anomalija, kuri grėsia regijono stabilumui.

LAIŠKAI

*Sandaros skaitytojai ir bendradarbiai
Bronė ir Vilius Variakojai, anksčiau
gyvenę Marquette Parke, Čikagoje,
persikėlę į Kaliforniją Sandaros redak-
cijai rašo:*

Ačiū, kad nenutraukiat mums Sandaros siuntimo. Mes abu labai mėgstam Jūsų laikraštį, tad aš skaitau jį savo vyrui, nes jis dėl akių susilpnėjimo pats skaityti nebegali, bet sėdėdamas savo "invalidiškam" vežimėlyje džiaugiasi kai aš jam skaitau. Dėl mūsų senatvės (mes abu - po 90 m.) ir dėl vyro ištiktos nelaimės turėjom keltis į Kaliforniją - arčiau sūnaus šeimos. Dabar džiaugiamės jų globa ir gyvenam be jokių rūpesčių. Jūsų laikraščio parėmimui įdedu \$30.00 čekį.

Beveik visa Sandaros Centro Valdyba - mūsų pažįstami, tad mes sveikinam visus iš Kalifornijos, kurios klimatas yra mums palankus. Dar kartą Ačiū!

Bronė ir Vilius
Variakojai

Villa Park, Kalifornija

XII AMERIKOS LIETUVIŲ KONGRESAS

1994 m. spalio 29-30 d. d. Čikagoje,
Balzeko L. K. Muziejaus patalpose, 6500 S.
Pulaski Road

Nauja versija taisyklių rusų kariuomenei vežti per Lietuvą.

JBANCas rugsėjo 6 dieną pranešė, kad rugpjūčio 31 dieną Virgilijus Bulovas, kuris yra vadovu lietuvių komisijos dirbančios su Rusijos nepriklausomų valstybių sąjungos atstovais dėl karinių tranzitų per Lietuvą, pareiškė, jog tam tranzitui reguliuoti taisyklės turėtų būti galutinai paruoštos rugsėjo pabaigoje. Jau d e š i m t o j i tokių taisyklių versija dabar jau esanti vyriausybės patvirtinta, ir buvusi pasiūsta šiaurės ir Vakarų Europos ekspertų nuomonei - komentarams.

Pagal šią reguliavimo versiją, karinių reikmenų transportui prašymai privalėtų būti patiekti Lietuvos vyriausybei l i e t u v i ų , r u s ų , i r a n g l ų kalbose penkioliką dienų iš anksto. Leidimai pervežimui karinio personalo ir karo reikmenų gali būti išduodami tik su Lietuvos seimo pritarimu. Pervežimas atominių, cheminių ir bakterijologinių ginklų yra uždraudžiamas. Kariniai pervežimai privalo būti vykdomi traukiniais, tik išimtiniais atvejais gali būti leidžiamas pergabenimas vieškeliais.

BENDRIJA "LITUANICA" MARIJAMPOLĖS SKYRIUS

A/D 19, 4520 Marijampolė, tel. 370... 43 - 56288

Atsiskaitomoji sąskaita Nr. 700804 Komercinis bankas "LITIMPEX" Marijampolės filijalas, kodas 260101788

1994.08.12 Nr. P - 0026

BRANGŪS TAUTIEČIAI

Lietuvių tauta savo kilme yra sena ir giliai šakota. Tačiau tenka apgailestauti ir pripažinti, kad mūsų tautos praeityje, o ypač giliausiose šaknyse dar yra likę spragos, kurios nuodugniai neištirtos. Taip jos ir glūdi gilumoje vis didesniu ir didesniu laiku sumestų dulkių sluoksniu dengiamos.

Bendrija "Lituanica" Marijampolės skyrius gavo šią lituanistinę studiją "Giliųjų tautos šaknų beišskant" iš JAV gyvenančio Mažosios Lietuvos rezistencinio Sąjūdžio nario p. V. Prūsos, kurią mes norime išleisti atskiru leidiniu. Jūs norime parodyti, o tuo pačiu ir paskatinti savo tautiečius ne tik Lietuvoje, o ir svetur, o svarbiausia jaunimą, kad blaiviau pažvelgtų į savo tautos praeitį, jos likimą. Juk suprantama, kad TAUTA nežinanti savo gilies praeities telygi ant vėjo išpustomo smėlio kalvai be pamatų statytiems rūmams ir kad ji vėlgi ar anksčiau gali tapti tik trąša kaimyninių tautų imperializmui.

Nedaug turime vilties, bet vis dėlto tikime, kad mūsų tarpe atsiras tokių, kurie galės mus paremti išleidžiant šį svarbų darbą, kuris yra būtinas žinoti ne tik mums, bet ir kaip "Tėve mūsų" jaunimui.

Rašykite mums: V. Prūsas
3432 WENONAH AV
BERWYN, IL 60402 - 3348
U. S. A.

Arba:

Bendrija „LITUANICA“
Marijampolės skyrius
A/d 19, 4520 Marijampolė
Lietuva-Lithuania

Laisvas žodis - radiju iš Prahos.

Laisvos Europos Radijas ir Laisvės Radijas, kurie dabar yra bazuoti Muenchene, Vokietijoje, ateinančiais metais jau operuos iš Prahos, Čekų Respublikos.

Šių svarbių informacijos įstaigų biudžetas ateinantiems metams buvo nukirstas dviem trečdaliais: nuo 210 milijonų dolerių iki \$ 80 milijonų. Tačiau tikimasi, kad šių institucijų personalas nebus sumažintas tokiu pačiu mastu, nes jų išlaikymas Prahoje kainuos žymiai mažiau, negu Muenchene. Čekų Respublika išnuomavo buvusio Čekoslovakijos parlamento pastatą šioms radijo žinių institucijoms už vieną dolerį mėtam s .

* * *

- Lietuvos Prezidento palaikus išlydint Lietuvon -

DIDYSIS VARPININKAS KAZYS GRINIUS

Dar 1950 metais jis buvo čia, Čikagoje. Jį aplankęs, matydavai nuostabiai gilaus realistinio protavimo, didelės tolerancijos žmogų, - matydavai čia tą patį Kazi Grinių, kuris būdamas jaunu studentu 1888 metų birželio 29 dieną kartu su Vincu Kudirka, Juozu Kauku, Petru Leonu, Petru Kriaučiūnu, Juozu Bagdonu, Jonu Gaidamavičium, ir keliais kitais susitikę Marijampolėje pradėjo varpininkų sąjungos darbą, ir jau 1889 metais išleido VARPĄ - caristinės Rusijos engiamų lietuvių budinimui. Ir kokios nuostabios buvo tų jaunų vyrų pastangų pasėkos! Jie diegė ir ugdė Lietuvoje laisvės ir demokratijos siekimus.

Juk jau pirmame jaunųjų studentų susirinkime Jonas Gaidamavičius ištare žodžius; "Vyrų, ar mums aišku, koki mes galutinį tikslą turime, kai savo šį darbą dirbame? Juk mes siekiame savojo valstybinio gyvenimo!" (žodžiai cituoti Petro Leono rašytojui Juliui Butėnui).

Tai ir buvo pasiekta. Lietuvių artojų sūnūs išgirdo šauksmą apginti Lietuvą nuo bermontininkų, komunistų, lenkų! Laisvės ir Demokratijos šauksmas laimėjo!

Buvo kuriama graži Lietuva, ir šių kovų ir valstybinės kūrybos procese dalyvavo ir vadovavo ir dr. Kazys Grinius, kuris buvo trečiuoju Lietuvos prezidentu.-

Dr. Kazys Grinius- didysis varpininkas, demokratas,- Lietuvos demokratinių seimų atstovas, Lietuvos Prezidentas! Išlikęs laisvės kovotoju ir žmogaus teisių gynėju per Lietuvos okupacijų metus. Mes visada jį tokiu prisiminsime!

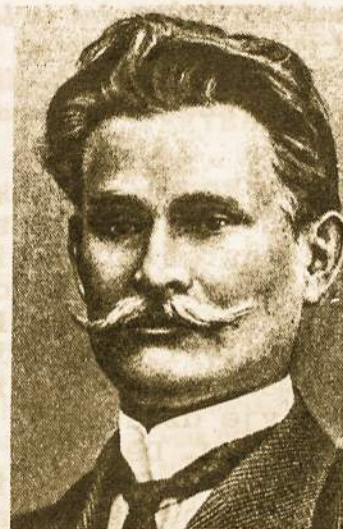
* * *

Lietuvos Prezidentas dr. Kazys Grinius karste.
Čikagoje, 1950 m.

(Nuotraukos inž. Leono Bildušo)

DR. KAZYS GRINIUS
Trečiasis, seimo išrinktas,
Lietuvos prezidentas
(1926)

Dr. Kazys Grinius
Ministras Pirmininkas
1920.VI.19 — 1922.II.2

Kazio Griniaus žodžiai Amerikos Balso Radijo bangomis Lietuvai- 1950 m. Vasario 16 dienai.

"Išgyvenę šiuos siaubingus metus, nusikratę okupantų vergijos, mes patys atkursime savo laisvą ir demokratinę Lietuvos Respubliką. Lietuva bus teisine valstybe, kurioj kiekvienas pilietis naudosis visomis žmogaus ir piliečio laisvėmis ir teisėmis ir bus užtikrintas kiekvienam socialinis gerbūvis."

"Vėl atkursime ūkinį Lietuvos gyvenimą. Atgaivinsime tautinę kultūrą, mokslą, meną. Kiekvienas bus laisvas, saugus ir sotus mūsų būsimoj gražiojoj Lietuvoj".

Čikagos lietuvių visuomenė Lietuvos Prezidento dr. Kazio Griniaus laidotuviuose - krematoriumo salėje. Atsisveikinimo kalbas pasakė prof. M. Mackevičius L. Valst. Liaudininkų S-gos vardu ir Alena Vileišytė Devenienė - LVLS-gos ir ALT Sandaros vicepirmininkė, Garbės sargyboje skautės.

PASKUTINIOJI DR. K. GRINIAUS KELIONĖ

Mirė Dr. K. Grinius sekmadienį, 1950 m. birželio 4 d., apie 2 val. po pietų, žmonos Kristinos Griniuvienės, sūnaus Liūto ir Dr. A. Garmaus akyvaizdoje. Nuolat jį gydė ir iki mirties prižiūrėjo Dr. Bruno Zubrickas, kilimo nuo Marijampolės. Mirė visai netikėtai. Dar penktadienį susitarė su Juozu Šalna susitikti pirmadienį ir atlikti numatytus darbus. Tačiau, sekmadienį neteko gyvybės.

Tą pat dieną buvo sudarytas Laidojimo Komitetas: pirmininkas - Lietuvos Konsulas Dr. Petras Daužvardis, nariai: Dr. A. Garmus, adv. A. Olis, V. Civinskas, L. Šmulkštys, M. Mackevičius, M. Gudelis, B. Dundulis, Dr. B. Zubrickas, Dr. P. Grigaitis, P. Gribienė, Dr. Drangelis, K. Mačiukas. Laidojimo reikalus tvarkė laidotuvių direktorius J.F. Eudeikis-4330 -34 So. California ave., Chicago 32, Ill. Koplyčioje kalbėjo Lietuvos konsulas Dr. P. Daužvardis, visuomenės vardu atsisveikino Karolis Žalkauskas.

Iškilmingos laidotuvės - kremacija įvyko čekų kapinėse esančiame krematoriume - Šiaurinėj Čikagoje. Čia atsisveikinimo kalbas pasakė M. Mackevičius ir Alena Devenienė. Urna su Velionies pelenais kuriam laikui buvo palikta saugoti krematoriume, vėliau perkelta į namus. 1951 m. spalio 21 d. urna iškilmingai įteikta apsaugai Lietuvių Tautinėms Kapinėms ir patalpinta šia proga įrengtoje specialioje spintoje. Urna su atitinkamu įrašu įgyta Laidotuvių Komiteto surinktomis aukomis. Laidotuvėse dalyvavo tūkstančiai žmonių, apie 300 automobilių. Velionies asmuo ir veikla plačiai paminėta vietos ir amerikiečių spaudoje, radijo valandėlėse.

Bevykdant paskutinį Dr. Kazio Griniaus norą, jo palaikų urna bus perkelta Lietuvon ir palaidota prie kelio netoli Velionies tėviškos Ažuolų Būdoje, kada Lietuva bus išlaisvinta iš svetimųjų okupacijos.

(Ištrauka iš žurn. "Sėja" nr. 4, 5 ir 6, 1959 m. ir 1, 2, 3, 5 ir 6, 1960 m. Juozo Šalnos straipsnio "Dr. K. Griniaus tremties kelias".)

Dr. Kazio Griniaus skulptūra (modelis). Skulptorius - Kęstutis Balčiūnas. Paminklas statomas Marijampolės rajone, Sasnavos apylinkėje, Salemos kaime, Monžgirės miško pakraštyje.

Paminkle bus įrašyti dr. K. Griniaus žodžiai:

"Giliai tikiu lietuvių tautos amžinybę... Aukščiausios lietuvių tautos dvasinės ir medžiaginės gerovės galima pasiekti tik laisvoje, nepriklausomoje, demokratinėje Lietuvos Respublikoje".

Prezidento dr. K. Griniaus palaikų (urnos) išlydėjimas iš Čikagos bus š.m. spalio 1 d. 2 val. p.p. Balzeko Lietuvių Kultūros Muziejuje. Tam tikslui sudarytas organizacijų atstovų komitetas.

BALTUOJA BURĖ HORIZONTE

Jūrų kapitonui
Lionginui Kublickui mirus

Š.m. rugpjūčio 4 dieną mirė Wheatone, IL gyvenęs jūrų kapitonas Lionginas Kublickas. Buvo gimęs 1929 metais Lietuvoje. - 1950 metais jis gavo jūrų kapitono vardą. - Gi jau 1951 metais liepos 17 dieną jūrų kapitonas Lionginas Kublickas ir jo laivo žvejai Juozas Grišmanauskas ir Edmundas Paulauskas perėmė sovietų žvejybos laivą savo žinion, ir iš Klaipėdos pabėgo į Švediją, rizikuodami savo gyvybėmis.

Tada ALTAS rūpinosi, kad šie žvejai nebūtų gražinti į okupuotą Lietuvą, ir padėjo jiems 1952 metais atvykti į J.A.V.-bes.

Čia jie apsilankė Amerikos kongrese, ir pas Prezidentą Trumaną.

Lydimi ALTO atstovo Skorupsko jie taipgi apilankė daugelį lietuvių gyvenamų vietų, su pranešimais apie savo pabėgimą ir gyvenimo įvykius sovietų pavergtoje Lietuvoje.

Šie trys žvejai tada parašė knygą "Tolimieji kvadratai". Gi didelė Amerikos leidykla atspaudė leidinį anglų kalba apie jų pabėgimą pavadin-

tą "Voyage to Freedom". Šio leidinio paskutiniame puslapyje atspausdintas šis lietuvių žvejų pareiškimas:

"You have heard the story of our voyage to freedom. But freedom for ourselves, however precious, is not enough. We will not rest until freedom has been restored to our beloved Lithuania.

Today we are still voyagers. We have traveled through Europe, through the United States, through countries where our story of the tyranny that enslaved our own country, needs to be told. We shall remain voyagers... voyagers for freedom... until that tyranny is crushed."

Pasiraše žvejai pabėgeliai - Lionginas Kublickas, Juozas Grišmanauskas ir Edmundas Paulauskas.

Dabar - jūrų kapitonui Lionginui Kublickui iškeliajus į anapus didžiųjų vandenynų horizonto - reiškiamo gilią užuojautą jo artimiesiems.

Ir dar vieną burę baltuoja tolumoje... v.b.

Dail. V.Jurkūno iliustracija
K.Donelaicio METU "Pavasario linksmybių"

Dail. V.Jurkūno iliustracija
K.Donelaicio METU "Vasaros darbų".

O bernai visi, naujas vyžas nusipynę
Ir autus naujus iš drobės sau pasidarę,
Vis tekini, kits kitą neigi pranokdami, šoko.
Tai ištis dyvai, nes taip nedarydavo būrai.

Dail. V.Jurkūno iliustracija
K.Donelaicio METU "Vasaros darbų"

AUKA ALTUI - PAGALBA LIETUVAI

Lietuvi, atsimink, kad

1. Amerikos Lietuvių Taryba (ALTAS) yra senųjų Amerikos lietuvių įsteigta organizacija tik Lietuvai, Lietuvos reikalams,
2. ALTE jau šeštas dešimtmetis bendrai dirba visų demokratinių politinių ir ideologinių organizacijų atstovai, gina lietuvių tautą ir Lietuvos valstybines teises, rūpinasi pagalbine politine veikla Washingtone ir tarptautinėse konferencijose,
3. Po žiaurios okupacijos pasekmių, Lietuvai atkūrus nepriklausomą demokratinę Lietuvos Respubliką, ALTO tikslas ir toliau palaikyti ryšius su tauta, demokratinėmis organizacijomis ir su demokratiškai išrinkta vyriausybe, derinant pagalbinę politinę veiklą Amerikoje.
4. ALTUI, vykdant šią visokeriopą Lietuvos tikslams veiklą, reikalinga visuomenės parama.

Tad savo aukomis remkime ALTA ir ALTO Fondą! Pagelbėsime LIETUVAI!

Aukas prašome siųsti: AMERIKOS LIETUVIŲ TARYBAI, 6500 So. Pulaski Rd., Chicago, IL 60629.

Lithuanian
Federal Credit Union
Taupa

ALL DEPOSITS FEDERALLY INSURED UP TO \$100,000.

368 West Broadway • P.O. Box 95
South Boston, Massachusetts 02127
Telephone (617) 269-1450

- BOSTON •
- BROCKTON •
- WORCESTER •

TAUPA Lithuanian Federal Credit Union offers
competitive rates on savings accounts and loans.

TAUPA offers these services:

Regular Savings Accounts	Personal Loans
Money Market Accounts	"VYTIS" MasterCard / 15%
Certificates of Deposit	Auto Loans
"VYTIS" / NOW Checking Accounts	Home Improvement Loans
	Home Equity Loans
	Mortgages

Balfas

Šiais metais BALF'as
švenčia savo ypatingą ir
darbais garbingą 50 metų
veiklos jubiliejų. Jubilie-
jinis seimas įvyks š.m.
spalio 22-23 d.d. Chicagoje.

Bendrą Amerikos Lietuvių
Šalpos Fondą įkūrė Amerikos
lietuviai 1944 m. skatinami
gilaus patriotizmo ir
ryžtingumo. BALF'as atliko
didžiulį labdaros darbą
praeityje - surado būdus
gelbėti tautiečius per visą
sovietų okupacijos laiko-
tarpį - ir dar šiandien
intensyviai tęsia reikšmin-
gą šalpos darbą.